

Kwartaalmonitor Industrie

Vierde kwartaal 2015

Omzet industrie daalt opnieuw

- Industrie
- Voedings- en genotmiddelenindustrie
- Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofproductenindustrie
- Basismetaal- en metaalproductenindustrie
- Elektrotechnische en machine-industrie
- Transportmiddelenindustrie
- Overige industrie

De omzet van de Nederlandse industrie is in het vierde kwartaal afgenomen, met 1,4 procent, onder meer door een tegenvallende binnenlandse markt en een omzetzdaling in de aardolie-industrie. De gemiddelde dagproductie is ten opzichte van het vierde kwartaal van 2014 met 2,4 procent gestegen. Het aantal faillissementen is vergeleken met vorig jaar met 22,3 procent gedaald. Het producentenvertrouwen nam toe en de verwachtingen van producenten voor het eerste kwartaal 2016 zijn overwegend positief.

Kerncijfers Industrie

	2014		2015			
	III	IV	I	II	III	IV
Industrie						
productie	1,1	-1,2	0,4	2,4	0,3	2,4
omzet	-1,5	-4,1	-5,8	-1,3	-2,3	-1,4
prijzen	-1,2	-4,6	-8,8	-5,2	-7,7	-7,0
faillissementen	123	112	116	106	83	87

Bron: CBS

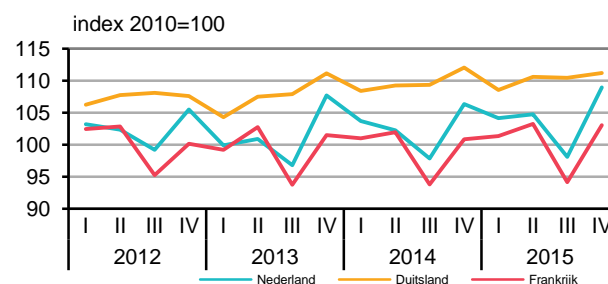
Industrie

Productie toegenomen

De gemiddelde dagproductie in de industrie is ten opzichte van het vierde kwartaal van 2014 met 2,4 procent gestegen. De aardolie-, farmaceutische, chemische, rubber- en kunststofproductenindustrie produceerde 7,5 procent meer en ook de meubelindustrie en de hout- en bouwmaterialenindustrie vertoonden positieve cijfers (13,4 en 8 procent). Bedrijven in de elektrotechnische- en machine-industrie produceerden 3,3 procent minder dan vorig jaar. In Duitsland nam de productie dit kwartaal af, met 0,8 procent, terwijl Frankrijk een vergelijkbare ontwikkeling met Nederland liet zien (2,2 procent).¹

¹Bron: Eurostat

Productievolume per gemiddelde werkdag, totale industrie

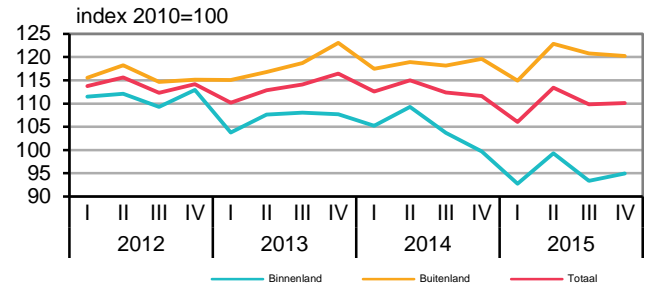
Bron: CBS en Eurostat

Nijverheid; productie en omzetontwikkeling en index (2010=100)

Binnenlandse omzet lager dan vorig jaar

De omzet van de industrie nam met 1,4 procent af ten opzichte van het vierde kwartaal van 2014. De omzet van de industrie lag daarmee voor het zesde kwartaal op rij lager dan een jaar eerder. Op de buitenlandse markt steeg de omzet met 0,5 procent, maar de binnenlandse omzet nam met 4,7 procent af. Deze grote daling werd voornamelijk veroorzaakt door de aardolie-industrie. De totale omzet in deze branche daalde met 12 procent op jaarbasis.

Omzet, totale industrie

Bron: CBS

[Nijverheid; productie en omzetontwikkeling en index \(2010=100\)](#)

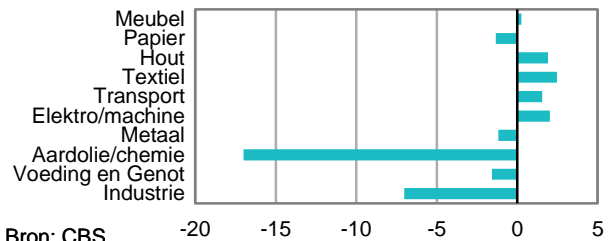
Opnieuw lagere afzetprijzen industrie

De afzetprijzen lagen in het vierde kwartaal 7,0 procent lager dan aan het einde van 2014. Zowel in de aardolie-industrie als in de chemische industrie beïnvloedt de prijs van ruwe aardolie het prijsverloop sterk. De olieprijs daalt al sinds 2013 bijna onafgebroken. In december kostte een vat North Sea Brent bijna 36 euro. Dat is 30 procent minder dan eind 2014. De producten van de voedings- en genotmiddelenindustrie waren 1,6 procent goedkoper dan een jaar eerder. De prijzen van basismetaleenproducten daalden ook, doordat staal minder waard was. Producten uit de elektrotechnische en machine-industrie, transportmiddelen-, textiel-, hout- en meubelindustrie waren juist iets duurder dan een jaar eerder. In veel Europese landen daalden de afzetprijzen ook in het vierde kwartaal. De gemiddelde Europese prijsontwikkeling is met -2,8 procent minder sterk dan in Nederland.¹

¹ Bron: Eurostat

Afzetprijzen, industriebranches

%-mutatie t.o.v jaar eerder

Bron: CBS

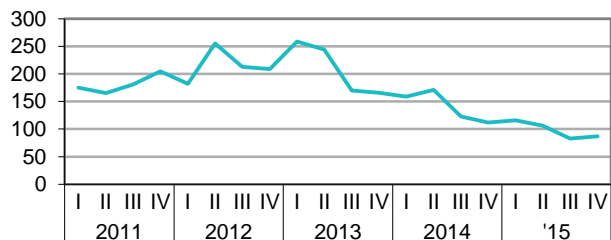
[Statline: Producentenprijsindex](#)

Aantal faillissementen stabiliseert

In het vierde kwartaal werden 87 faillissementen uitgesproken in de industrie. Het aantal faillissementen is daarmee met 22,3 procent gedaald ten opzichte van een jaar eerder. Net als in de voorgaande kwartalen werden de meeste faillissementen uitgesproken in de metaalproductenindustrie (14). In de grafische industrie waren dat er 11 en in de voedingsmiddelenindustrie 12.

In 8 van de 87 faillissementen in het vierde kwartaal ging het om een natuurlijk persoon met eenmanszaak, de rest betrof bedrijven en instellingen. Het afgelopen kwartaal werden er drie faillissementen meer uitgesproken dan een kwartaal eerder, maar in het derde kwartaal lag het aantal faillissementen wel op het laagste niveau in vijf jaar.

Aantallen faillissementen, totale industrie

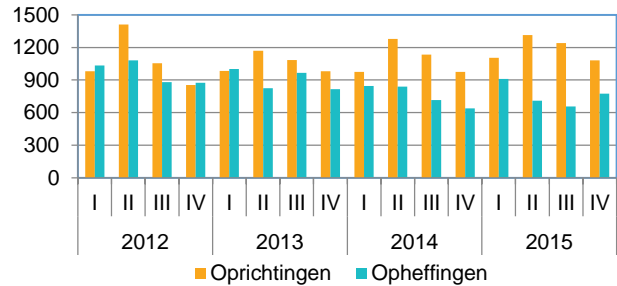
Bron: CBS

[Statline: Uitgesproken faillissementen](#)

Meer starters, maar ook meer stoppers

Afgelopen kwartaal werden er iets minder dan 1100 bedrijven opgericht in de industrie. Dat is een stijging van bijna 11 procent op jaarbasis. Het aantal opheffingen lag met 775 bedrijven veel lager, maar in vergelijking met het vierde kwartaal van 2014 ligt het aantal stoppers ongeveer 21 procent hoger. De meeste oprichtingen vinden plaats in de metaalproductenindustrie en in de reparatie en installatie van machines. De meeste opheffingen waren voor rekening van de voedingsmiddelenindustrie en de meubelindustrie. Eind 2015 waren er 59.645 bedrijven in de industrie actief. Daarmee is het aantal bedrijven in deze sector het afgelopen jaar zo'n 3 procent gestegen.

Aantal oprichtingen en opheffingen, totale industrie

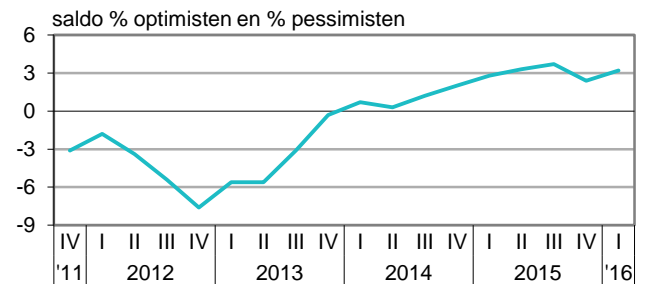

[Bedrijven; oprichtingen, bedrijfs grootte, rechtsvorm, SBI 2008](#), [Bedrijven; opheffingen, bedrijfs grootte, rechtsvorm, SBI 2008](#)

Producenten iets positiever

Het vertrouwen van ondernemers in de industrie voor het eerste kwartaal van 2016 is iets verbeterd ten opzichte van het voorgaande kwartaal. Het producentenvertrouwen nam toe naar 3,2; dat is 0,8 punt hoger dan eind vorig jaar. Het aantal positief gestemde ondernemers is groter dan het aantal negatief gestemde ondernemers. Sinds begin 2014 is het producentenvertrouwen positief. Het producentenvertrouwen is samengesteld uit drie deelindicatoren: de verwachte bedrijvigheid, het oordeel over de orderpositie en het oordeel over de voorraden. Het oordeel over de orderpositie en het oordeel over de voorraden waren positiever dan drie maanden geleden. Over de verwachte bedrijvigheid waren producenten juist iets minder positief dan in het vorige kwartaal. Aan het begin van het eerste kwartaal van dit jaar was de bezettingsgraad van de productie-installaties 81,2 procent. Aan het begin van het vierde kwartaal was dat nog 82,3 procent.

Producentenvertrouwen

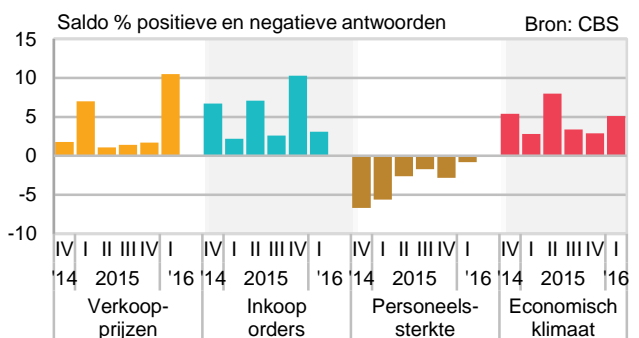
Bron: CBS

[Producentenvertrouwen; stemmingsindicator van de industrie](#)

Producenten positief over eerste kwartaal

De verwachtingen van producenten voor het eerste kwartaal 2016 zijn overwegend positief. Het aantal ondernemers dat voor deze periode een productiegroei verwacht is iets groter dan het aantal dat een afname van de productie verwacht. Daardoor zijn er ook iets meer producenten die een groei van de te plaatsen orders bij derden verwachten. Deze groei is wel wat minder groot dan vorig kwartaal. Dat is gebruikelijk voor de tijd van het jaar, omdat over het algemeen de omzet in het eerste kwartaal bij minder ondernemers groeit. Naar verwachting zullen de verkoopprijzen per saldo bij 10 procent van de ondernemers stijgen. Dat komt omdat prijzen vaak per 1 januari verhoogd worden. Wel verwachten meer ondernemers een stijging van de prijzen dan begin vorig jaar. Het aantal ondernemers dat een groei in de personeelssterkte verwacht, is een fractie kleiner dan het aantal ondernemers dat een afname verwacht. Ondernemers verwachten in het eerste kwartaal een verbetering van het economisch klimaat.

Verwachtingen

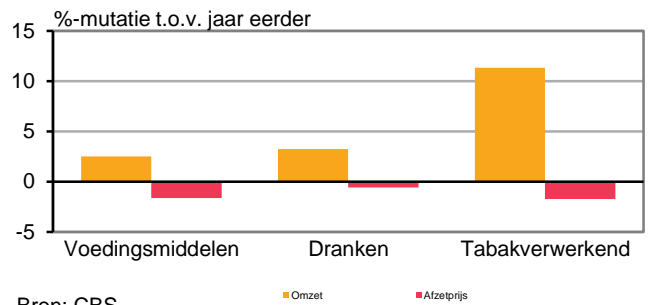
[Conjunctuurenquête Nederland](#)

Voedings- en genotmiddelenindustrie

Omzet voedings- en genotmiddelenbranche positief

In de voedings- en genotmiddelenindustrie nam de omzet in het afgelopen kwartaal toe met 2,7 procent op jaarbasis. In de tabaksindustrie is er na zes kwartalen krimp een omzetstijging van 11,3 procent. In de voedingsmiddelen- en drankenindustrie steeg de omzet in het vierde kwartaal met 2,5 en 3,2 procent. De afzetprijzen daalden in de voedings- en genotmiddelenindustrie met 1,6 procent ten opzichte van het jaar ervoor. De afzetprijzen in de tabakverwerkende industrie daalden de afgelopen drie kwartalen in het buitenland, terwijl de prijzen in Nederland juist stegen.

Deelbranches: omzet, afzetprijs

Bron: CBS

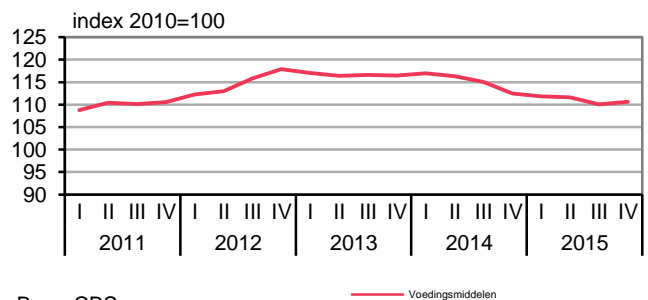
Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Daling afzetprijzen houdt aan in voedingsmiddelenindustrie

De afzetprijzen in de voedingsmiddelenindustrie lagen het afgelopen kwartaal 1,6 procent lager dan eind vorig jaar. Dit is het negende kwartaal op rij met dalende afzetprijzen. De afname hangt deels samen met de prijsdaling van graan, zetmeel en maalderijproducten.

Op de binnenlandse markt daalden de prijzen 2,1 procent, op de buitenlandse markt was de daling met 1,1 procent kleiner. De jaar-op-jaarprijsontwikkeling in de voedingsmiddelenindustrie was dit kwartaal minder negatief dan in de voorgaande kwartalen. Ten opzichte van het derde kwartaal van 2015 lagen de prijzen zelfs iets hoger.

Voedingsmiddelenindustrie: afzetprijzen

Bron: CBS

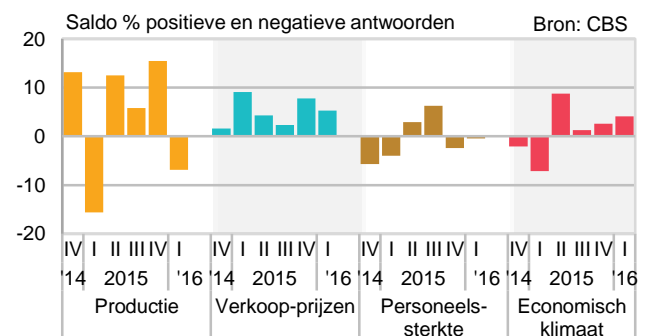
Productenprijsindex; afzetprijzen, bedrijfstak SBI 2008

Afname productie verwacht

Ondernemers in de voedings- en genotmiddelenindustrie verwachten in het eerste kwartaal van dit jaar dat ze minder zullen produceren. Dit is gebruikelijk voor het eerste kwartaal van het jaar, omdat ondernemers dit afzetten tegen het voorgaande kwartaal. Het vierde kwartaal is altijd een kwartaal waarin veel geproduceerd wordt. Vergelijken met dezelfde periode vorig jaar wordt de afname door duidelijk minder ondernemers verwacht. Per saldo verwachten producenten hun verkoopprijzen te verhogen.

Er wordt per saldo geen verandering in de personeelssterkte voorzien. Voor het eerste kwartaal verwachten ondernemers een kleine verbetering van het economisch klimaat.

Verwachtingen

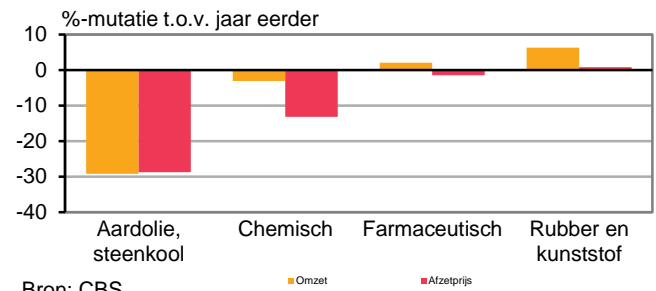
Conjunctuurenquête Nederland

Aardolie-, chemische, rubber- en kunststofproductenindustrie

Omzet farmaceutische industrie in de plus

Het laatste kwartaal van 2015 was het eerste kwartaal in dat jaar waarin de omzet van farmaceuten toenam. Vooral december was een sterke maand, met een omzettoename van 19,2 procent. Zowel binnen Nederland als in het buitenland boekten Nederlandse farmaceuten meer omzet. Over heel 2015 was nog wel sprake van een omzetzdaling ten opzichte van 2014 van 3,3 procent. De rubber- en kunststofproductenindustrie eindigde het vierde kwartaal en heel 2015 in de plus. De aardolie-industrie en chemische industrie doen het daarentegen in zowel het vierde kwartaal als in heel 2015 slechter dan het jaar ervoor. De afzetprijzen lagen alleen in de rubber- en kunststofproductenindustrie iets hoger.

Deelbranches: omzet, afzetprijzen

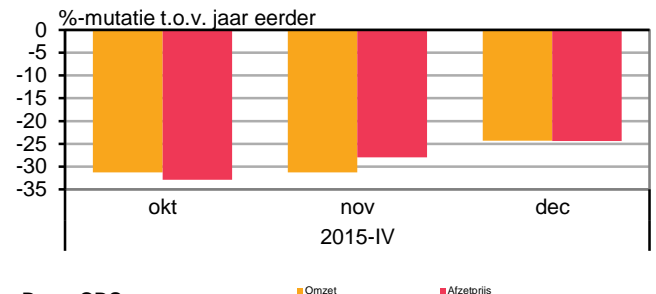
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Wederom forse afnames in de aardolie-industrie

Nergens binnen de industrie was de omzetzdaling in het vierde kwartaal zo groot als in de aardolie-industrie. Zowel in het binnen- als buitenland nam de omzet af, met respectievelijk 28,8 en 29,5 procent. Over heel vorig jaar was de omzet 30,7 procent lager dan in 2014. Deze afname werd vooral veroorzaakt door de daling van de prijs van ruwe olie. De olieprijs is sinds 2013 bijna onafgebroken lager dan een jaar eerder. De afzetprijzen in de aardolie-industrie zijn in het vierde kwartaal op jaarbasis met 28,8 procent gedaald.

Aardolie-industrie: omzet, afzetprijzen

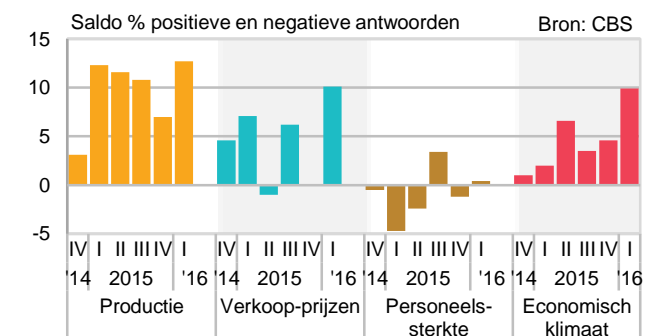
Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Positieve verwachtingen productie en economisch klimaat

Producenten in de aardolie-, farmaceutische-, chemische-, rubber- en kunststofproductenindustrie verwachten een toename van de productie en een verbetering van het economisch klimaat in het eerste kwartaal 2016. Het aantal ondernemers dat een productiegroei verwacht is duidelijk groter dan drie maanden geleden. Ook over het economisch klimaat hebben meer ondernemers positieve verwachtingen dan in het vorige kwartaal. Per saldo één op de tien producenten verwacht dat hij de verkoopprijzen zal verhogen in het eerste kwartaal. Het aantal producenten dat een groei in de personeelssterkte verwacht, is een fractie groter dan het aantal dat een afname verwacht.

Verwachtingen

Bron: CBS

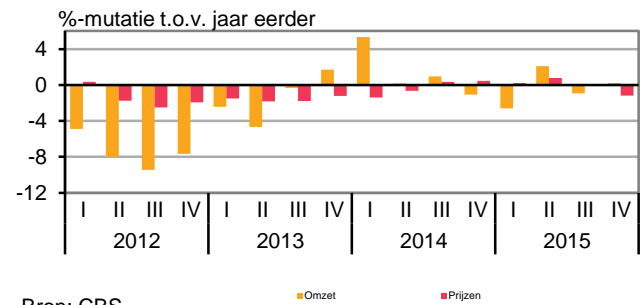
Conjunctuurenquête Nederland

Basismetaal- en metaalproductenindustrie

Omzet in basis- en metaalproductenindustrie licht positief

In de basis- en metaalproductenindustrie stijgt de omzet met 0,2 procent ten opzichte van hetzelfde kwartaal het jaar ervoor. De afzetprijzen daalden met 1,2 procent. De totale jaaromzet van 2015 is in deze branche 0,3 procent lager dan in 2014. De afzetprijzen bleven nagenoeg gelijk.

Omzet, afzetprijzen

Bron: CBS

Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

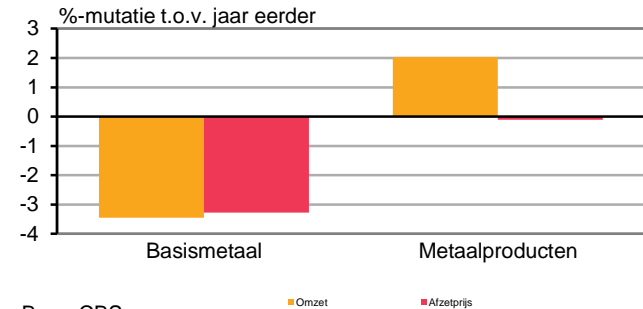
Basismetaalindustrie in zwaar weer

De omzet in de basismetaalindustrie daalde met 3,5 procent in het afgelopen kwartaal. Zowel op de binnenlandse als de buitenlandse markt ging de omzet omlaag, met 2,6 en 3,7 procent.

De afzetprijzen namen af met 3,3 procent. Zowel op de binnenlandse- als de buitenlandse markt was er sprake van lagere prijzen (respectievelijk 3,4 en 3,2 procent). De jaaromzet is in deze deelbranche 0,9 procent lager dan in 2014. De afzetprijzen daalden heel vorig jaar met 1,1 procent.

De bedrijven die metaalproducten maakten, hebben in het vierde kwartaal 2015 een omzetstijging van 2,0 procent geboekt. De afzetprijzen bleven nagenoeg gelijk. De jaaromzet is ongeveer gelijk aan die van een jaar eerder. De afzetprijzen daalden met 0,1 procent marginaal.

Deelbranches: omzet en afzetprijzen

Bron: CBS

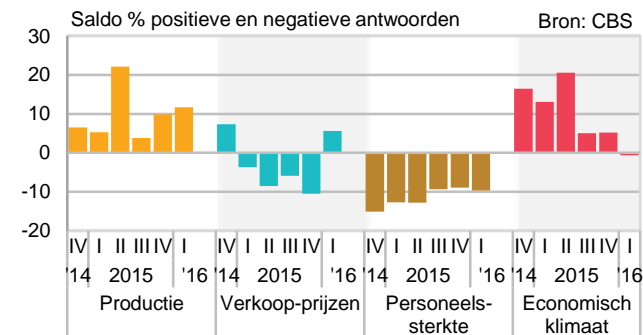
Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Toename verkoopprijzen metaalindustrie

De verkoopprijzen zullen naar verwachting bij per saldo 6 procent van de ondernemers stijgen. Dit volgt op vier kwartalen waarin de verkoopprijzen juist daalden. De prijsstijging wordt met name verwacht door ondernemers in de metaalproductenindustrie. Ondernemers in de basismetaalindustrie voorzien geen hogere verkoopprijzen.

Per saldo wordt een productiegroei verwacht in de metaalindustrie. Dit heeft geen effect op de verwachtingen over de personeelssterkte: die zijn per saldo nog steeds negatief. In de basismetaalindustrie zijn ondernemers ook negatief over het economisch klimaat. Dit houdt mogelijk verband met het feit dat er veel goedkoop metaal van buiten Europa op de Europese markt beschikbaar is. Ondernemers in de metaalproductenindustrie zijn juist positief over het economisch klimaat. In de totale metaalindustrie houden positieve en negatieve verwachtingen voor het economisch klimaat elkaar in evenwicht.

Verwachtingen

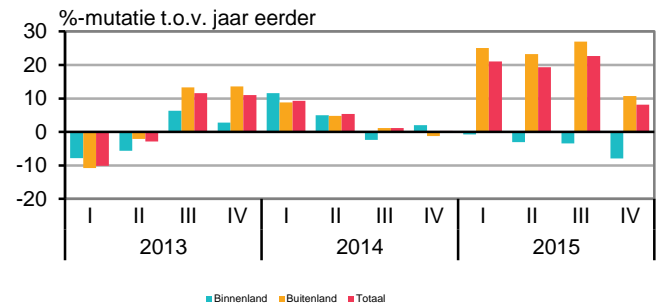
Conjunctuurenquête Nederland

Elektrotechnische en machine-industrie

Omzettoename minder sterk dan in voorgaande kwartalen

De omzet in de elektrotechnische- en machine-industrie nam met 8,1 procent toe ten opzichte van het vierde kwartaal 2014. Net als in de drie voorgaande kwartalen was de groei geheel te danken aan de buitenlandse markt. Daar steeg de omzet met 10,8 procent, terwijl binnen Nederland de omzet met 7,9 procent slonk. De totale jaaronzet nam met 17,4 procent toe ten opzichte van 2014. Ook hier steeg de omzet in het buitenland (+21 procent) en daalde de omzet in het binnenland (-3,9 procent).

Omzet, binnen- en buitenland

Bron: CBS

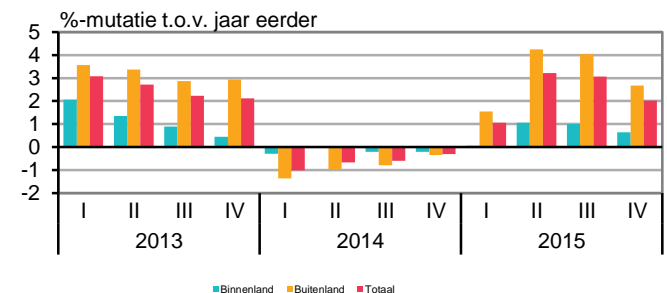
Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index (2010=100)

Stijgende prijzen

De afzetprijzen in de elektrotechnische- en machine-industrie zijn net als in de drie voorgaande kwartalen gestegen tussen oktober en eind december. De prijzen stegen met 2,0 procent ten opzichte van dezelfde periode vorig jaar. Over heel 2015 stegen de prijzen met 2,3 procent. In de elektrotechnische industrie stegen de prijzen met 3,1 procent. Hier stegen de prijzen in het buitenland sterker (+4,2 %) dan in het binnenland (0,3 %).

In de elektrische apparatenindustrie en machine-industrie stegen de prijzen respectievelijk 1,6 procent en 1,7 procent.

Afzetprijzen, binnen- en buitenland

Bron: CBS

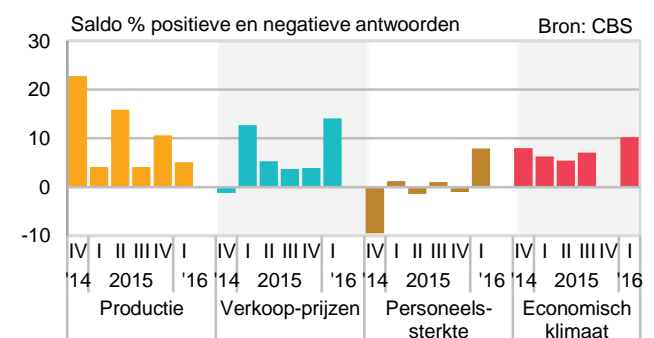
Productenprijsindex; afzetprijzen naar bedrijfstak SBI 2008, 2010=100

Groei personeelssterkte verwacht

Producenten in de elektrotechnische industrie en machine-industrie verwachten voor het lopende kwartaal per saldo een toename van de productie. Maar vorig kwartaal hadden meer ondernemers positieve verwachtingen over de productie.

Een meerderheid van de producenten verwacht bovendien een verhoging van de verkoopprijzen door te voeren. In de afgelopen vier kwartalen hield het aantal producenten dat een krimp of een toename van de personeelssterkte verwachtte elkaar nagenoeg in evenwicht. Nu is het aantal producenten dat een toename in personeel verwacht duidelijk groter. In het eerste kwartaal van dit jaar wordt een verbetering van het economisch klimaat verwacht.

Verwachtingen

Conjunctuurenquête Nederland

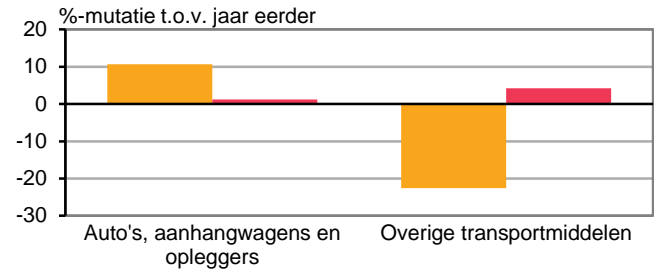
Transportmiddelenindustrie

Flinke dip voor deel transportmiddelenindustrie

De omzet in de transportmiddelenindustrie daalde afgelopen periode bijna 6 procent. Met name bij bedrijven die zich bezighouden met de vervaardiging van schepen, spoor- en trammaterieel, vliegtuigen, militaire gevechtsvliegtuigen en (brom)fietsen stond de omzet onder druk, met een daling van 22,6 procent. De omzet in deze branche neemt al vier kwartalen op rij af.

De prijzen stegen in beide branches. In de auto-industrie lagen de prijzen 1,2 procent hoger, in de rest van de transportmiddelenindustrie 4,2 procent.

Deelbranches: omzet, afzetprijs

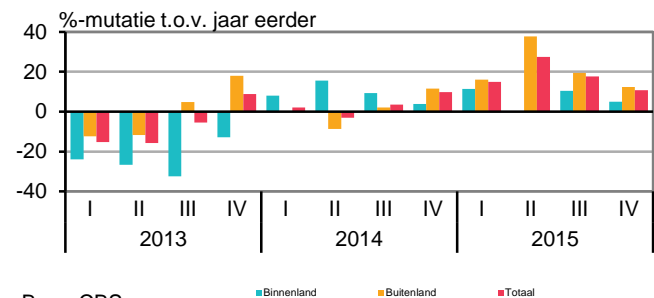
Bron: CBS

[Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index \(2010=100\)](#)

Auto-industrie boekt wederom flinke omzet

In de auto- en aanhangwagenindustrie gaat het een stuk beter. De omzet nam hier met bijna 11 procent toe. Binnen Nederland steeg de omzet met 5 procent, daarbuiten met 12,3 procent. De omzet in de totale auto-industrie stijgt al zes kwartalen, op de binnenlandse markt zelfs acht kwartalen op rij.

Auto- en aanhangwagenindustrie: omzet, binnen- en buitenland

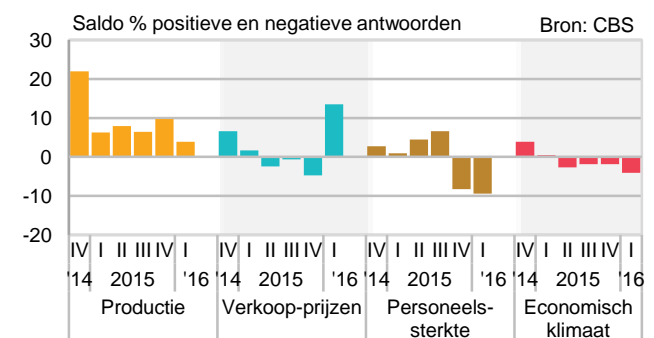
Bron: CBS

[Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index \(2010=100\)](#)

Stijging verkoopprijzen verwacht

Per saldo verwachten ondernemers in de transportmiddelenindustrie een groei van de bedrijvigheid. Maar het aantal ondernemers dat een groei verwacht is wel kleiner dan vorig kwartaal. De verkoopprijzen zullen naar verwachting bij een meerderheid van de producenten stijgen. De verwachte afname van de personeelssterkte (waar in het vierde kwartaal sprake van was) zet naar verwachting door. Het aantal ondernemers dat een verslechtering van het economisch klimaat verwacht, is een fractie groter dan het aantal dat een verbetering voorziet.

Verwachtingen

[Conjunctuurenquête Nederland](#)

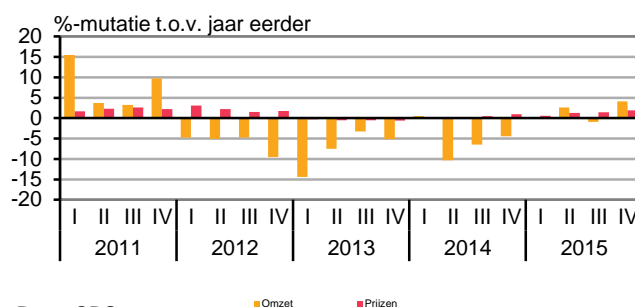

Overige industrie

Hout- en bouwmaterialenindustrie

De omzet van de hout- en bouwmaterialenindustrie nam met 4,1 procent toe. Het beeld van de onderliggende branches verschilt. De omzet in de bouwmaterialenindustrie nam toe omdat er in Nederland meer werd verkocht (12,6 procent), terwijl in de houtindustrie juist de buitenlandse omzet steeg (6,8 procent). De afzetprijzen van de hout- en bouwmaterialenindustrie stegen met 1,9 procent.

Omzet, afzetprijzen

Bron: CBS

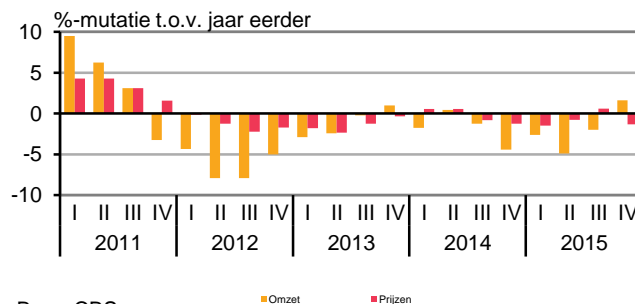
[Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index \(2010=100\)](#)

Papier- en grafische industrie

Na vijf kwartalen van daling steeg de omzet van de papier- en grafische industrie in het vierde kwartaal met 1,6 procent. De binnenlandse omzet daalde met 0,9 procent, de buitenlandse omzet steeg met 4,1 procent.

Hoewel de totale omzet steeg, is tussen beide deelbranches sprake van een fors verschil. In de papierindustrie steeg de omzet met 3,4 procent, in de grafische industrie daalde de omzet met 1,6 procent. Al sinds het vierde kwartaal van 2011 is er in de grafische industrie geen omzetsijging meer geweest. In beide branches samen daalden de afzetprijzen met 1,3 procent. Maar ook hier is er verschil tussen de twee: de papierindustrie noteerde een prijsstijging van 0,2 procent en de grafische industrie een prijsdaling van 3,2 procent.

Omzet, afzetprijzen

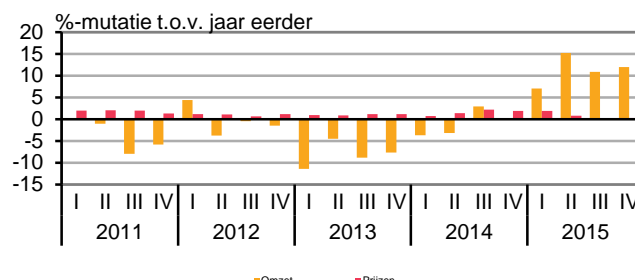
Bron: CBS

[Nijverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index \(2010=100\)](#)

Meubelindustrie

De omzet van de meubelindustrie lag 12,0 procent hoger dan in het vierde kwartaal een jaar eerder. Daarmee was het vierde kwartaal ook het vierde kwartaal op rij met een omzetsijging. De binnenlandse en buitenlandse verkopen stegen 11,7 en 13,0 procent. De afzetprijzen in de meubelindustrie stegen 0,3 procent.

Omzet, afzetprijzen

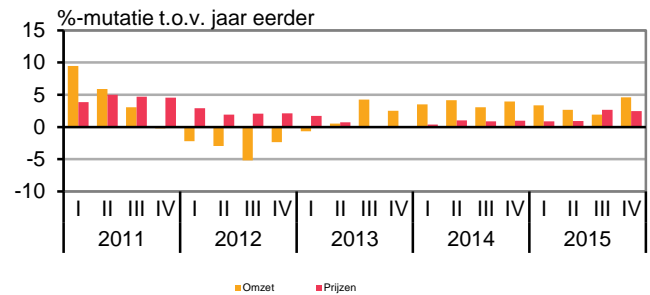
Bron: CBS

[Nijverheid productie en omzet, ontwikkeling en index \(2010=100\)](#)

Textiel-, kleding- en leerindustrie

De omzet van de textiel-, kleding en lederindustrie nam met 4,6 procent toe. Het vierde kwartaal was daarmee het elfde kwartaal op rij waarin de omzet groeide. De afzetprijzen stegen 2,5 procent, waarbij de binnenlandse stijging (3,8 procent) groter was dan de buitenlandse (1,2 procent). In de kledingindustrie nam de omzet met 16,3 procent het sterkst af. De textielindustrie, de grootste van de drie branches, liet een stijging van 7,7 procent zien.

Omzet, afzetprijzen

Bron: CBS

[Niiverheid; productie en omzet, ontwikkeling en index \(2010=100\)](#)

Opmerkingen betreffende deze publicatie

- Deze publicatie is samengesteld op basis van de cijfers die op 17 februari 2016 beschikbaar waren. Mogelijk zijn er op het moment van lezen actuelere cijfers; deze kunt u vinden via de links onder de verschillende grafieken.

Meer informatie

CBS Infoservice: [infoservice online](#)
Telefonisch: 088 5707070

Media:
CBS Persdienst: persdienst@cbs.nl
Telefonisch: 070 3374444

Colofon

Tekst Sector Bedrijfsstatistieken Den Haag (EBD)

Datum 17 februari 2016